

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

EFFECTIVENESS OF THE MECHANISM OF REALIZATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS OF THE TOURISM INDUSTRY

Досліджено формування професійної компетентності майбутніх фахівців в туристичній галузі як головного когнітивного компоненту підсистеми професіоналізму діяльності, сфера професійного ведення, система знань, яка постійно поширюється і дозволяє здійснювати професійну діяльність з високою продуктивністю. Акцентовано увагу на особливостях підготовки фахівців в туристичній галузі. Наведені якісні вимоги, якими повинен володіти сучасний фахівець з туризму. Проаналізовано формування та розвиток професійної компетентності майбутніх фахівців в ході навчання в системі підвищення кваліфікації на основі комплексного підходу. Обґрунтовано методологію розроблення моделі компетентностей фахівців. Для того, щоб вільно застосовувати набути знання під час працевлаштування доведено в необхідності на протязі навчання, починаючи з випускних класів в середній освіті, продовжуючи у вищій школі отримувати знання, самовдосконалюватись та вивчати спеціалізоване програмне забезпечення. Запропоновано підхід щодо визначення рівня професійної компетентності фахівця. Надано рівні розвитку компетентностей фахівця туристичного бізнесу, після закінчення вищої освіти, за допомогою даної оцінки професійної компетентності можна сформувати плани особистого розвитку, які нівелюють розрив між зростаючими професійними вимогами та наявним рівнем компетентності фахівця. Проведено характеристику видів компетентності. Розроблено механізм реалізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі. При розробці механізму враховано теоретичне навчання, практична підготовка, академічна мобільність, обмін досвідом і моделями підготовки для вироблення спільних підходів і критеріїв, принцип навчання впродовж життя і володіння ключовими компетентностями.

Ключові слова: фахівець, туристична галузь, механізм, професійна підготовка, здобувач вищої освіти, школа, університет.

The formation of professional competence of future specialists in the tourism industry as the main component of the subsystem of professional activity, the sphere of professional maintenance, the system of knowledge, which is constantly expanding and allows to carry out professional activity with high productivity has been studied. The attention is focused on the peculiarities of training specialists in the tourism industry. The given qualitative requirements, which the modern expert in tourism should possess. The formation and development of professional competence of future specialists during training in the system of advanced training on the basis of complex approach is analyzed. Methodology of development of the model of competence of specialists has been developed. In order to freely apply to acquire knowledge during employment has been proved in necessity for the course of study, starting from final classes in secondary education, continuing in higher school to receive knowledge, self-perfection and to study specialized software. The approach to determining the professional competence of the specialist is proposed. The level of competence development of the tourist business specialist, after the completion of higher education, with the help of this assessment of professional competence, can form plans of personal development, which do not divide the gap between the growing professional requirements and the existing level of competence of the specialist. The characteristic of the types of competence is carried out. The mechanism of realization of the formation of professional competence of future specialists of the tourism industry has been developed. In the development of the mechanism theoretical training, practical training, academic mobility, exchange of experience and models of training for developing joint approaches and criteria, the principle of lifelong learning and possession of key competencies are taken into account.

Key words: Specialist, tourist industry, mechanism, professional training, higher education, school, university.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/47.46>

Чепелевська М.М.,

аспірант кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Зубаль М.В.,

канд. наук з фіз. вих. та спорту, доцент кафедри спорту і спортивних ігор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Райтаровська І.В.,

ст. викладач кафедри спорту і спортивних ігор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України процесами глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства обумовлено принципово нові вимоги до професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України. Реформи, які відбуваються в науці й освіті, спрямовані на забезпечення всебічного розвитку та професійної підготовки майбутніх фахівців задля досягнення ними високого економічного ефекту у самостійній діяльності. Туристична галузь протягом 2 кварталів 2022 року знаходиться в хиткому

становищі, хоча характеризується як одна з найбільш доходних галузей світового господарства. На тенденцію змін в туризмі вплинула пандемія та війна в Україні. Сьогодні вища освіта для підготовки фахівців в туристичній галузі потребує покращення. Складний процес перебудови суспільно-економічних відносин, нагальна необхідність широкого використання сучасних технологій у виробництві з метою підвищення його ефективності та більш досконалих методів управління, залучення до державотворчої діяльності людей із достатньою фаховою підготовкою поставили нові

завдання перед системою підготовки фахівців в туристичній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В Україні питання туристичної освіти широко розглядається вітчизняних та закордонних працях, таких як: В. Андрущенко, В. Белецького, В. Герасименка, Т. Дьорової, О. Лугової, О. Гури, О. Дубасенюк, З. Єсаревої, І. Зязюна, В. Кременя, В. Кузовльова, Н. Кузьміної, В. Лозової, В. Лугового, В. Олійника, Н. Ничкало, В. Матросова, П. Перерва та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зміст сучасної професійної освіти майбутніх фахівців з туризму потребує додаткового дослідження, що породжує протиріччя між теорією та практичним застосуванням при підготовці фахівців даної галузі. Професійна компетентність майбутніх фахівців залежить від змісту та ефективної технології професійної підготовки. Створення умов для професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму неможливе без здійснення ефективного механізму майбутньої професійної діяльності в навчальному процесі.

Мета статті. Дослідження механізму реалізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі в сучасних кризових умовах ринку.

Виклад основного матеріалу. Сучасний ринок туристичних послуг вимагає компетентних ініціативних, мобільних, готових до постійного розвитку та самовдосконалення фахівців. Динамічний розвиток туристичної сфери зумовлює підвищення інтересу держави не лише до проблем розвитку туризму загалом, а й до професійної підготовки фахівців туризму задля удосконалення актуальних напрямів системи туристської освіти в Україні. Розглядаючи сучасного професіонала в туристичному бізнесі ми розуміємо, який шлях йому потрібно пройти для досягнення успіху.

Підготовка фахівців для туризму – культурний феномен, соціальне явище та є освітньою метою, оскільки має державну і суспільну цінність, визначає провідні принципи освітньої політики в інтересах людини, суспільства і країни. Підготовка працівників для галузі як система, що на сьогодні формується в Україні, відрізняється прогресивно поступальним, еволюційним спрямуванням. Щоб набути компетентностей необхідно: отримувати теоретичні та практичні знання на парах, так як навчання обов'язкове, воно допомагає уникнути помилкового уявлення про туризм; проходити спеціалізовані курси, приймати участь в різних заходах, отримувати досвід, прокачувати структуру мислення, звернути увагу на якість – системність, наполегливість, роботу в команді та розвивати високий рівень емоційного інтелекту; постійно розвиватися, займатися самоосвітою та з кожним роком все більше занурюватися у свою професію;

читати, багато читати. Все це має значення – набути професійні компетентності, тобто здібність людини практично використовувати свої знання та уміння, використовувати при цьому усі свої розумові, психологічні і навіть фізичні можливості.

Професійну компетентність можна розглядати, як: спеціальну компетентність (готовність до самостійного виконання професійно-виробничих завдань; уміння оцінювати результати своєї праці, здібність самостійного придбання нових знань та умінь), соціальну компетентність (здібність до групової та колективної діяльності і співпраці з іншими робітниками, готовність приймати на себе відповідальність за результати праці).

Сучасний фахівець з туризму, повинен володіти якісними характеристиками [1-3]:

- професійні (висока професійна мобільність; прагнення до постійного самовдосконалення; схильність до пошуку нових форм і методів роботи; вміння надавати послуги високої якості);
- ділові (уміння організувати діяльність турпідприємства; загальна і професійна ерудиція; комунікативність, уміння передбачити побажання клієнтів; вільне використання інформаційних технологій);
- особистісні (порядність, тактовність, витримка, почуття гумору, чуйність, дбайливість, чесність і справедливість, почуття обов'язку, відповідальність, впевненість у собі, енергійність).

Сучасні економічні реалії та практика туристичного бізнесу спонукають до розробки оптимальної методики оцінки професійної компетентності фахівця, яка б не потребувала великих витрат, передбачала обґрунтовану кількість параметрів оцінки, була зрозумілою та доступною для застосування в організаціях. Для здійснення оцінки рівня розвитку кожної компетенції пропонуємо використовувати 100-бальну шкалу (табл. 1).

Оцінка професійної компетентності дає змогу сформувати плани особистого розвитку, які нівелюють розрив між зростаючими професійними вимогами та наявним рівнем компетенції фахівця. Саме тому, компетентнісно орієнтовані освітні цілі мають відповідати змісту діяльності фахівця, передбачати формування інтегральної сукупності знань, умінь, навичок і компетентності об'єкта навчання в конкретному виді діяльності; ставити за мету досягнення об'єктом навчання певного рівня компетентності; враховувати принцип системності й послідовності в навчанні та передбачати поетапне формування рівнів компетентності.

За умов інтенсивного розвитку міжнародного освітнього простору, проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі у вітчизняній вищій школі доцільно розв'язувати через інтеграцію з кращими здобутками світової педагогічної думки та творче використання досвіду зарубіжних країн. Процес ефективної професійної підготовки фахівця у ВНЗ тривалий, складний

Таблиця 1

Рівні розвитку компетенцій фахівця туристичного бізнесу, після закінчення вищої освіти [2-4]

№ п/п	Рівень розвитку компетенції	Оцінка в (балах)	Сутність оцінки
1.	PM – рівень майстерності	100	Максимальний рівень розвитку компетенцій, що необхідний для прийняття стратегічно важливих рішень.
2.	РП – рівень професіоналізму	90	Високий рівень розвитку компетенції. Фахівець володіє професійними навиками та здібностями, вміло проявляє їх в умовах підвищеної складності, здатний активно впливати на ситуацію.
3.	РД – рівень досвіду	80-60	Фахівець володіє компетенцією, ефективно використовує її в професійній діяльності, проявляє активність та ініціативу щодо її розвитку.
4.	РС – рівень становлення	50-30	Фахівець усвідомлює значення компетенції, частково реалізує її в професійній діяльності, не завжди активний в її розвитку.
5.	Н–незадовільний рівень	20-10	Фахівець не реалізує компетенцію в професійній діяльності. Не розуміє важливість компетенції, не намагається її розвивати.

та дуже змінний, враховуючи мінливість середовища. Даний процес включає: принципи, цілі, зміст, методи, форми, засоби навчання; учіння, викладання, навчання; курси, цикли дисциплін, засвоєння частин дій та діяльності, компетенції. Необхідно розуміти, що для підготовки фахівців в туристичній галузі потрібно вкладати багато ресурсів, які необхідні для формування професіоналів: інформаційні, фінансові, інтелектуальні, програмні та апаратні [3].

При розробці механізму професійної підготовки майбутніх фахівців в туристичній галузі зверталась увага на структуру компонентів професійної компетентності майбутніх фахівців в туристичній галузі (соціально-особистісні компетенції, організаційні, економічні компетенції, загальнонаукові, загально професійні та спеціальні компетенції); складові готовності майбутніх фахівців до професійної роботи в туристичній галузі; креативність, яка здійснює діяльність з високою та стабільною продуктивністю, яка відображає високий рівень особистісно-ділових та професійно важливих якостей.

Майбутній фахівець з туризму повинен бути здатний комплексно розв'язувати складні професійні задачі та практичні проблеми у сфері туризму і рекреації як в процесі навчання, так і в процесі роботи, що передбачає застосування теорій і методів системи наук, які формують туризмознавство, і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов. Під час навчання у вищому навчальному закладі необхідно забезпечити розвиток мислення здобувачів вищої освіти, усвідомлення необхідності використання спеціалізованих інформаційних технологій для управління та прийняття рішень, для вивчення цих подій складні економічні та операційні процеси. Для того, щоб вільно застосовувати набути знання під час працевлаштування необхідно на протязі навчання, починаючи з випускних класів в середній освіті, продовжуючи у вищій школі отримувати знання,

самовдосконалюватись та вивчати спеціалізоване програмне забезпечення.

Завдання з удосконалення організації процесу підготовки фахівців туризму, формування їх професійних і ділових якостей на сьогодні є актуальним для подальшого розвитку не лише сфери туризму а й для становлення її системи у нових перехідних умовах в українській освіті загалом.

Накопичений досвід підтверджує факт підвищення вимог до рівня компетентності фахівців туристичної галузі з боку підприємств. Важливим є не хаотичний набір знань, умінь та навичок, а консолідована та ефективна при застосуванні на практиці структура.

Щоб досягти високий рівень якісної підготовки фахівців туризму необхідно дотримуватись умов [2]:

- єдність теорії з практикою (створення освітніх закладів на основі діючих готелів, оплачувані стажування тощо);
 - уведення у навчальний план кількох іноземних мов;
 - поглиблення вивчення навчальних курсів «Основи психології», «Етики бізнесу», «Фінансова грамотність» та ін;
 - активне залучення до іноземних програм та досягнення мобільності у сфері туристичної освіти.
- Для формування професійного фахівця в туристичній галузі ми пропонуємо застосовувати модель підготовки та набуття професійних компетентностей, що складатимуть трьохрівневу схему (рис. 1):
- початкова туристична освіта (під час даного рівні школярі отримують базові професійними знання та навички у поєднанні з загальноосвітньою підготовкою. В процесі навчання вивчають спеціалізовані предмети);
 - середня туристична освіта (на другому рівні відбувається підготовка майбутніх фахівців ґрунтовними фаховими знаннями та практичними навичками. Середня освіта повинна мати велику частку практичних занять безпосередньо у готельно-ресторанних комплексах,

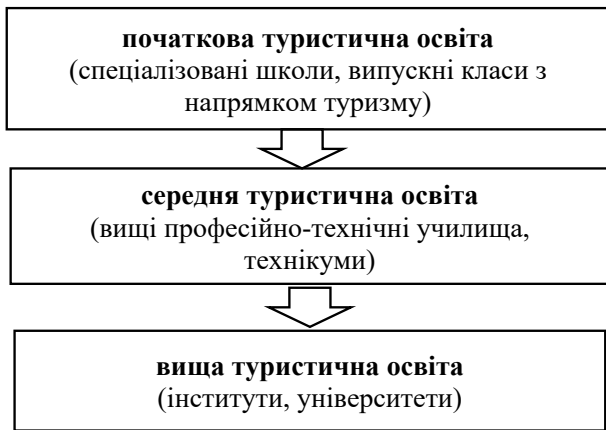

Рис. 1. Рівні освіти для формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі

Складено авторами

щоб забезпечити академічну та практичну освіту в межах окресленої теми);

– вища туристична освіта (під час третього рівня здобувачів вищої освіти отримують управлінські знання та навичками у сфері туризму).

На основі даної моделі трьохрівневої освіти можна стверджувати, що системним цілісним

уявленням професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму повинна включати траєкторію отримання туристичної освіти, види навчальних закладів, спектр професійних кваліфікацій, спеціальностей, спеціалізацій та освітніх ступенів.

Специфіка компетентнісно орієнтованого управління відображена у виокремлених у дослідженні концептуальних підходах до його здійснення, закономірностях та принципах. Розроблені теоретичні засади управління формуванням професійної компетентності фахівців в туристичній сфері слугували підґрунтям для побудови механізму компетентнісно орієнтованого управління, який як системне утворення розкриває його якісну своєрідність та самодостатність.

На рисунку 2 відображено механізм реалізації професійної підготовки фахівців в туристичній галузі.

Ефективність механізму реалізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі полягає в комплексному підході до професійної підготовки фахівців в туристичній галузі, який дасть ефективний результат. Тільки з врахуванням методологічних підходів (компетентнісний, системний, аксіологічний, диференційований), принципів (неперервності, науковості, свідомості, активності, синергізму, системності,

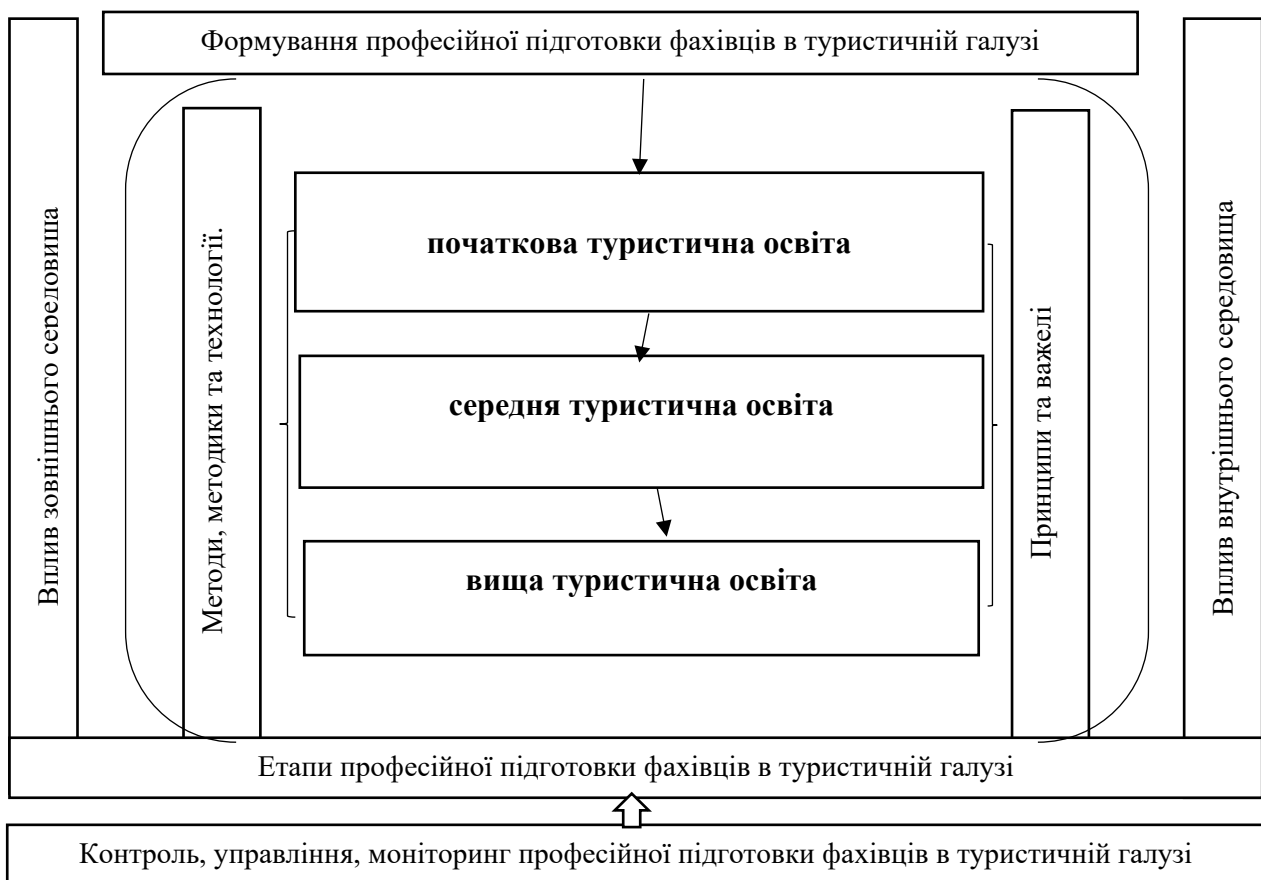

Рис. 2. Механізм реалізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі

Складено авторами

демократизації та інтеграції) дозволить удосконалити професійну підготовку майбутніх фахівців в туристичній галузі.

Висновки. Таким чином, метою скорочення розриву між наявними та необхідними компетенціями є розробка, впровадження та застосування різноманітних моделей компетенцій для забезпечення оптимальної професійно – кваліфікаційної структури майбутнього фахівця. В цьому контексті доцільною є розробка ефективного механізму формування професійних компетентностей майбутніх фахівців, що полягає у співставленні фактичних та необхідних компетенцій. Інтенсивний розвиток послуг з кожним роком вимагає від фахівців нових вимог до рівня знань, професійної підготовки, програмного забезпечення, нормативних документів. Подальші перспективи досліджень полягають в оцінці ефективності впровадженої моделі та механізму реалізації формування професійної компетентності майбутніх фахівців туристичної галузі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Матросова В. О., Перерва П. Г., Матросов О. Д. Кадрове забезпечення галузі туризму та гостинності. Видавництво Львівської політехніки. 2019. С. 515–516.
2. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL: <http://www.prof.univ.kiev.ua/prof/home/2010-12-22-00-05-45/2-events/571--2015-2025-.html> (дата звернення: 10.05.2022).
3. Рабаданова Я. М. Особливості підготовки фахівців туристичної галузі. Управління розвитком. 2012. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/rabadanova.htm (дата звернення: 10.05.2022).
4. Лімаренко О. Профілі компетентності це передусім механізм і процедура. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/vyacheslav-tolkovanov-profilii-kompetentnosti-ce-pe/>
5. Яковенко О. І. Формування компетенцій професійної діяльності економістів у процесі практичної підготовки : навч.-метод. посіб. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. 184 с.